

ДОСЛІДЖЕННЯ. РОЗРОБКИ. ПРОЕКТИ

УДК 37.091.39:35.088.6

Олена Човган

*доцент кафедри соціальної роботи і соціальної педагогіки
Хмельницького національного університету, к.пед.н.*

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК КОМПЕТЕНТІСНОГО ПІДХОДУ ТА ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ В ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ КАДРІВ ДЛЯ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ

У статті обґрунтовано взаємозв'язок компетентісного підходу до професійної підготовки кадрів для органів публічної влади та інтерактивних методів навчання за спеціальністю «публічне управління та адміністрування» з акцентом на методику фасилітації самостійної роботи слухачів. Визначено умови ефективності фасилітації викладачем самостійної роботи та запропоновано інтерактивну модель реалізації компетентісного підходу до підготовки професійних кадрів.

Ключові слова: компетентісний підхід, інтерактивні методи, самостійна робота, фасилітація, технологія навчання.

Olena Chovgan

*Associate professor at Social Work and Social Pedagogy Chair,
Khmelnytsky National University, PhD in Pedagogical Sciences*

INTERRELATION OF COMPETENCE APPROACH AND INTERACTIVE TRAINING METHODS IN THE PROCESS OF PERSONNEL TRAINING FOR PUBLIC AUTHORITIES

In the article the interrelation of competence approach to professional personnel training for public authorities and interactive training methods into «Public Management and Administration» specialty with a focus on facilitation methodology for independent work of students. It is proved that the introduction of competence approach to the system of personnel training in public management and administration stipulates the urgency of using modern interactive training methods, practical training in the troubled regime. The concept of professional competence of the civil servant must acquire greater significance as a dynamic structure - a special configuration of the specific and semantic competencies that is transformed, expanded and enriched in the course of practice and professional fulfillment. This understanding of the problem leads to an integrative approach while forming key competencies of civil servants in the learning process.

It is emphasized that the interactive training model – is an organization of educational process in which the audience can not but participate in the collective, complementary knowledge learning process, based on the interaction of all participants: because each listener has a specific task which he has report back publicly for, or the quality of task, delivered to the group and to the entire audience, depends on his activities. Interactive training model includes the following elements: clearly planned expected learning outcome; some interactive methods and techniques that stimulate learning process; mental and educational conditions and procedures by which one can achieve planned results. Use of interactive training methods is not an end in itself, but the mechanism of formation of students' cognitive activities.

It is proved that the interactive model of students' independent work changes the traditional approach of working with students, rather than the concept of «the formation of the future expert creative personality» is more appropriate «formation of conditions for creative self-realization of future expert» and «support for the personality in the process of self-actualization». This approach to the educational process is based on a technology teacher facilitation. The efficiency conditions of the independent work facilitation are determined and recommendations to the organization of independent work (using the Map of students' independent work, organization of individual counseling work, increasing the share of interactive teaching methods in the practical component of disciplines) are offered.

It is made a reasonable conclusion that the urgent need, while using interactive training in modern education, is enhancing theoretical and practical research on the problem, understanding the structure of interactive training, its content on specific subjects, covering a wide range of educators with special training studying.

Key words: competence approach, interactive methods, independent work, facilitation, training technology.

© Човган О. О., 2017.

Елена Човган

доцент кафедри соціальної роботи та соціальної педагогіки
Хмельницького національного університета, к.пед.н.

ВЗАИМОСВЯЗЬ КОМПЕТЕНТНОСТНОГО ПОДХОДА И ИНТЕРАКТИВНЫХ МЕТОДОВ ОБУЧЕНИЯ В ПРОЦЕССЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ КАДРОВ ДЛЯ ОРГАНОВ ПУБЛИЧНОЙ ВЛАСТИ

В статье представлено обоснование взаимосвязи компетентностного подхода к профессиональной подготовке кадров для органов публичной власти и интерактивных методов обучения по специальности «публичное управление и администрирование» с акцентом на методiku фасилитации самостоятельной работы слушателей. Определены условия эффективности фасилитации преподавателем самостоятельной работы и предложено интерактивную модель реализации компетентностного подхода к подготовке профессиональных кадров.

Ключевые слова: компетентностный подход, интерактивные методы, самостоятельная работа, фасилитация, технология обучения.

Постановка проблеми

Актуальне завдання сучасної системи вищої освіти – це підготовка висококваліфікованого фахівця, здатного не тільки використовувати знання з певної галузі науки, але й творчо мислити, діяти в нестандартних ситуаціях, працювати в колективі заради спільного результату. Як відомо, сьогодні актуальним є перехід від пасивних форм навчання до активних, творчих. Тому особлива увага звертається на посилення технологічного аспекту підготовки спеціаліста, на реалізацію особистісно-орієнтованого і компетентнісного підходів до організації навчального процесу, де слухач виконує активну роль суб'єкта пізнавальної діяльності. В даному контексті зростає зацікавленість у інноваційних технологіях навчання, серед яких вагоме місце посідають інтерактивні методи.

Накопичений вже сьогодні в Україні та за кордоном досвід засвідчує, що інтерактивні форми і техніки навчання сприяють інтенсифікації навчального процесу та активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів/слухачів. Всезростаючий потік сучасної інформації вимагає впровадження інтерактивних методів навчання, які дозволяють за достатньо короткий термін передавати досить великий обсяг знань, забезпечити високий рівень оволодіння слухачами матеріалу, що вивчається, і закріпити його на практиці.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор. У зарубіжних країнах, починаючи з 90-х років ХХ століття, пріоритетними методами навчання в системі підготовки професійних кадрів за магістерськими програмами є тренінги, учбові групові дискусії, case-study, ділові і рольові ігри, методи проектів для організації самостійної роботи слухачів, модераторські сесії, де головна увага приділяється практичному відпрацюванню набутих знань, умінь і навиків. Стосовно вітчизняної практики, то питання класифікації сучасних методів навчання є досить дискусійним. Так, академік Ю. К. Бабанський та його педагогічна школа виокремлюють три групи методів навчання: перша група методів навчання спрямована на формування у студентів інтересу до пізнавальної діяльності й відповідальності за навчальну працю; друга складається з методів організації і забезпечення мисленнєвої діяльності; третя представлена методами контролю за навчальною діяльністю студентів. Такі вчені, як А. М. Алексюк, Н. М. Верзилін, М. І. Махмутов,

Н. М. Мочалова, А. Г. Пінкевич, Б. Є. Райков, відповідно до ідеї бінарної системи методів навчання, розрізняють інформаційно-повідомлювальний, пояснювальний, інструктивно-практичний, пояснювально-спонукальний, виконавський, репродуктивний, продуктивно-практичний, частково-пошуковий, пошуковий методи навчання [1; 3; 7]. М. М. Скаткін, І. Я. Лернер та ін. окремим класифікують методи проблемного навчання: інформаційно-перцептивний, репродуктивний, метод проблемного викладу, евристичний і дослідний. Українські методисти й дидактики О. І. Пометун та Л. В. Пироженко зазначають, що «суть інтерактивного навчання полягає в тому, що навчальний процес відбувається за умови постійної, активної взаємодії всіх учнів. Це співнавчання, взаємонавчання (колективне, групове, навчання в співпраці), де і учень і вчитель є рівноправними, рівнозначними суб'єктами навчання» [9, с. 27].

У результаті використання інтерактивних методів навчання створюється освітнє середовище, що характеризується відкритістю, вільною взаємодією учасників, рівністю їх аргументів і думок, накопиченням сумісного знання, можливістю взаємної оцінки і контролю [6]. Проте практика засвідчує, що результативність інтерактивних методів навчання залежить від індивідуального стилю діяльності викладача вищої школи, рівня його науково-методичної підготовки, педагогічної майстерності тощо. До того ж, запровадження компетентнісного підходу до системи підготовки фахівців у сфері публічного управління та адміністрування обумовлює нагальність застосування сучасних інтерактивних методів навчання, проведення практичних занять в проблемному режимі.

Мета статті: на основі дидактичної теорії навчання обґрунтувати взаємозв'язок компетентнісного підходу до підготовки державних службовців та інтерактивних методів навчання з акцентом на методiku фасилітації їх самостійної роботи.

Комплексне дослідження професійної компетентності державного службовця неможливе без розгляду процесу становлення ключових компетенцій. Адже, в аспекті запровадження компетентнісного підходу до навчання, на думку професора Т. Безверхнюк [2], поняття професійної компетентності державного службовця має бути більш широкого значення як динамічна структура – особлива конфігурація кон-

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми

Мета

Виклад основного матеріалу

Аналіз останніх досліджень і публікацій

кредно-змістових компетенцій, яка трансформується, розширюється та збагачується у процесі практичної діяльності та професійної самореалізації. Таке розуміння частини загальної проблеми спонукає до інтегративного підходу при формуванні ключових компетенцій державних службовців у процесі навчання.

Компетентнісний підхід в освіті ґрунтується на міждисциплінарних, інтегрованих вимогах до результату освітнього процесу. Під поняттям «компетентнісний підхід» розуміється спрямованість освітнього процесу на формування та розвиток ключових (соціальних і особистісних) і професійних компетенцій особистості. Компетенція включає знання й розуміння (теоретичне знання академічної області, здатність знати й розуміти), знання як діяти (практичне й оперативне застосування знань до конкретних ситуацій), знання як бути (цінності як невід'ємна частина способу сприйняття й життя з іншими в соціальному контексті) [5; 15].

Очевидно, що запровадження компетентнісного підходу до підготовки фахівців не може оминати питання модифікації та модернізації відповідних форм організації навчального процесу. Оскільки в основі компетентнісного підходу – активна свідомо діяльність суб'єктів навчально-виховного процесу, абсолютно логічним є використання в методичній роботі інтерактивних методів. З іншого боку, сучасна система освіти орієнтується ще й на нові якості випускників - вміння самонавчатися, приймати рішення, вирішувати проблеми, долати стресові ситуації, швидко адаптуватися до мінливих умов. Нагальність розвитку цих навичок обумовлює використання сучасних форм і методів інтерактивного навчання.

Об'єктивною проблемою впровадження компетентнісного підходу до навчання є необхідність технологічної адаптації навчально-виховного процесу відповідно до нових вимог. Традиційними педагогічними технологіями, розробленими для знаннєвого підходу, неможливо продуктивно формувати компетентності слухачів. Отже, важливим завданням професорсько-викладацького складу стає оновлення арсеналу педагогічних технологій, як процесуальної умови реалізації компетентнісного підходу до навчання.

Технологія навчання з використанням інтерактивних методів – це науково обґрунтована, організаційно оформлена, комплексна програма взаємодії викладача та слухачів у навчальному процесі, в основі якої є методична система, що визначається метою навчання і гарантує досягнення запланованих результатів навчальної діяльності (система логічно впорядкованих етапів навчального процесу, що забезпечують досягнення певного, наперед спроектованого стандарту знань з навчального предмета) [8; 11].

Організація інтерактивного навчання передбачає моделювання життєвих ситуацій, використання рольових ігор, спільне вирішення проблем на основі аналізу обставин та відповідної ситуації. Воно ефективно сприяє формуванню навичок і вмінь, виробленню цінностей, створенню атмосфери співпраці, взаємодії, дає змогу педагогу стати справжнім лідером колективу.

Інтерактивні методи навчання засновуються на принципах взаємодії та рівної активності педагога і тих, хто навчається, спираються на груповий досвід, передбачають обов'язковий зворотній зв'язок. При застосуванні інтерактивних методів навчання основною задачею педагога є створення умов для підтримки і

спрямування навчальної ініціативи студентів, тобто педагог, в основному, виконує підтримуючу функцію, а також функцію радника, консультанта та одного із джерел навчальної або наукової інформації, тому інтерактивні методи навчання найбільш доцільні та ефективні при навчанні дорослих.

В результаті використання інтерактивних методів навчання створюється освітнє середовище, що характеризується відкритістю, вільною взаємодією учасників, рівністю їх аргументів і думок, накопленням сумісного знання, можливістю взаємної оцінки і контролю [12]. Проте практика засвідчує, що результативність інтерактивних методів навчання залежить від індивідуального стилю діяльності викладача вищої школи, рівня його науково-методичної підготовки, педагогічної майстерності тощо.

Використання методів інтерактивного навчання не самоціль, а механізм формування пізнавальної активності слухачів. Підсумовуючи вищезазначене можна стверджувати, що інтерактивне навчання здійснюється за умов: коли викладач володіє методиками фасилітації; коли всі слухачі залучаються до процесу самостійного здобуття нових знань.

При розробці змісту та технологій організації самостійної роботи обов'язково враховується структура компетенцій, якими має оволодіти слухач після засвоєння конкретної дисципліни. Відповідно, якість СРС визначається рівнем сформованості певних компетенцій у майбутнього фахівця. Перехід системи підготовки магістрів публічного управління та адміністрування на компетентнісний підхід обумовило необхідність переоцінки ролі і місця самостійної роботи і творчої діяльності слухачів не як інструменту освітнього процесу, а як його головної ціль.

Самостійна робота слухачів має бути зорієнтована на: мотивацію слухачів до навчання; формування здібностей самостійної навчальної, науково-дослідної і практичної роботи; розвиток професійно орієнтованих якостей, знань, вмінь і навичок майбутніх фахівців. Види технологій організації самостійної роботи та принципи її методичного забезпечення безпосередньо залежать від компетентнісної орієнтації дисципліни і можуть забезпечуватися як традиційними, так й інтерактивними методами навчання.

Важливими питаннями організації СРС є:

- використання Карти самостійної роботи слухачів, яка є обов'язковою складовою робочої навчальної програми дисципліни. Слухачі, що приступають до вивчення дисципліни, на перших заняттях повинні бути проінформовані викладачем щодо організації самостійної роботи з даного курсу – обов'язкових та вибіркових завдань, термінів їх виконання, кількості балів за кожен вид робіт, часу проведення консультацій, а також отримати докладну інформацію про порядок планування та організації самостійної роботи;
- організація індивідуально-консультативної роботи. Провідним напрямком компетентнісного підходу є диференціація допомоги в навчанні, яка полягає не в спрощенні завдань для менш підготовлених слухачів, а в обсягах і характері допомоги викладача;
- збільшення частки інтерактивних методів навчання в практичній складовій дисципліни.

Інтерактивна модель самостійної роботи слухачів змінює традиційний підхід роботи зі слухачами: замість поняття «формування творчої особистості майбутнього фахівця» більш виправданим є «створення умов для творчої самореалізації майбутнього фахівця» та «підтримка особистості в процесі творчої самореалізації». Такий підхід до організації навчального процесу ґрунтується на технології педагогічної фасилітації.

Педагогічна фасилітація (від англ. to facilitate – допомагати, полегшувати, сприяти) – це багатофункціональна взаємодія, за якою педагог займає позицію помічника і надає тому, хто навчається, допомогу в процесі навчання, коли йому необхідно здійснювати самостійний пошук інформації або освоювати вміння і навички.

У процесі фасилітації самостійної роботи створюються умови для творчої активності слухачів у ситуаціях, максимально наближених до їх майбутньої професійної діяльності, шляхом: реалізації індивідуальних та групових проектів; спільної з викладачем дослідної діяльності у межах його наукових інтересів; проведення спеціалізованих обговорень інновацій у науці; організації спільних дискусій слухачів у формі міні-конференцій; індивідуального прикріплення слухачів до викладачів, які займаються дослідною діяльністю, як помічників та асистентів.

Як свідчить аналіз науково-методичної літератури з досліджуваної проблеми та власний педагогічний досвід, ефективному застосуванню інтерактивних методів заважають певні обставини. Насамперед, це відсутність спеціальної теоретичної і практичної підготовки педагогічних кадрів до застосування інтерактивних методів, не розробленість прикладних питань щодо організації інтерактивного навчання окремих дисциплін.

Така ситуація спричинює плутанину в поняттях, їх підміну. Разом з тим серйозною проблемою є подолання певних психолого-педагогічних стереотипів викладачів у відносинах «студент-викладач», набутих ними під час роботи у традиційній моделі навчання. Можливо, причина цього явища в тому, що поширення інтерактивного навчання відбувається без проходження кожним викладачем тренінгового навчання у спеціально підготовлених тренерів-викладачів, оскільки за словами О. І. Пометун, всі спроби самостійного опанування технологіями «за книжками» або шляхом навчання у невідповідних розробниках інновації викладачів призводять до викривлення ідей та втрати ефективності досвіду [9].

Нагальною потребою в процесі використання інтерактивного навчання в сучасній освіті є посилення теоретичних і практичних розробок із проблеми, осмислення структури інтерактивного навчання, його змісту щодо окремих навчальних дисциплін, охоплення спеціальним тренінговим навчанням широкого кола педагогічних працівників.

Література.

1. Авдєєва І. М., Мельникова І. М. Інноваційні комунікативні технології в роботі куратора академічної групи: Навчальний посібник / І. М. Авдєєва, І. М. Мельникова. – К.: ВД «Професіонал», 2007. – 304 с.

2. Безверхнюк Т. М. Формування профілю професійної компетентності посади державного службовця: процесний підхід // Актуальні проблеми державного управління: зб. наук. праць. – Вип. 3(51). – Одеса: ОПІДУ НАДУ, 2012. – С. 12-16.

3. Використання інтерактивних технологій навчання в професійній підготовці майбутніх учителів: Монографія / Н. Г. Баліцька, О. А. Біда, Г. П. Волошина та ін.; під ред. Н. С. Побірченко. – К.: Наук. світ, 2003. – 138 с.

4. Галіцан О. А. Сутність і структура педагогічної фасилітації вчителя / О. А. Галіцан // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/NarOsv/2009-3/9goarfv.htm>. – Назва з екрану.

5. Гогіна Л. М. Компетенції та компетентності в державній службі України: до проблеми понятійного апарату / Л. Гогіна // Центр адаптації державної служби до стандартів ЄС / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.center.gov.ua/golovna/download-document.html?gid>. – Назва з екрану.

6. Інтерактивні методи навчання слухачів за магістерською програмою «Управління проектами»: Навч.-метод. посіб. / Т. М. Безверхнюк, В. М. Вишнеvsька, К. В. Пеклун та ін.; за заг. ред. Т. М. Безверхнюк. – Одеса: ОПІДУ НАДУ, 2013. – 152 с.

7. Кларин М. В. Інтерактивное обучение – инструмент освоения нового опыта / М. В. Кларин // Педагогика. – 2000. – №7. – С. 12-19.

8. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / Під загальною ред. О. В. Овчарук. – К.: К.І.С., 2004. – С. 3–21.

9. Пометун О. І. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання / О. І. Пометун, Л. В. Пироженко. – К.: Видавництво А.С.К., 2004. – 192 с.

10. Рябков А. М. Фасилітація в професійному освітньому образovanні / А. М. Рябков // Педагогика. – 2008. – № 1. – С. 78-82.

11. Сисоєва С. О. Інтерактивні технології навчання дорослих: Навч.-метод. посібник / С. О. Сисоєва // НАПН України, Ін-т педагогічної освіти і освіти дорослих. – К.: ВД «ЕКМО», 2011. – 320 с.

12. Січкарук О. І. Інтерактивні методи навчання у вищій школі: Навч.-метод. посібник / О. І. Січкарук // Університет економіки та права «КРОК». – К.: Таксон, 2006. – 88 с.

13. Фісун О. В. Реалізація ідей фасилітації в діяльності вчителя / О. В. Фісун // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальній школі. – 2009. – № 2. – С. 385–391.

14. Фрумин І. Компетентностный подход как естественный этап обновления содержания образования / Исаак Фрумин // Высшее образование сегодня. – 2003. – № 7. – С. 40–54.

15. Штика Л. Г. Моделювання професіоналізму в публічному управлінні на засадах компетентнісного підходу / Л.Штика // Державне управління: теорія та практика: електронне наукове фахове видання. – 2008. – № 2 (8) / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.academy.gov.ua/ej/ej8/doc_pdf/shtyka. – Назва з екрану.

16. Definition and Selection of Competencies. Theoretical and Conceptual Foundations (DESECO) / Strategic Paper on Key Competencies. An Overarching Frame of Reference for an Assessment and Research Program. – OECD, 2007. – 71 p.

17. Pearce J., Robinson R. B. Jr. Cases in Strategic Management / J. Pearce, R. B. Jr. Robinson. – Burr Ridge, Illinois. Boston, Massachusetts. Sydney, Australia. – 1994. – 520 p.